

Naukowcy o psychologii alkoholizmu

Scientists on psychology of alcoholism

„Wybrane zagadnienia psychologii alkoholizmu”, Jan Chodkiewicz i Krzysztof Gąsior (red), Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013, 224 strony (Selected problems of psychology of alcoholism)

Na temat uzależnień oraz ich skutków osobistych i społecznych, przybyło w Polsce w ciągu ostatnich dziesięcioleci mnóstwo książek. Publikacje dotyczące alkoholizmu zdecydowanie wśród nich przeważają. Nic dziwnego, bowiem sankcjonowane kulturowo i obyczajowo nadużywanie alkoholu jest u nas powszechne. Upijanie się wysokoprocentowymi trunkami zakorzenione jest głęboko w naszej tradycji rodzinnej i narodowej. Ten niekorzystny typ nadmiernej konsumpcji alkoholu nie tylko powoduje znaczne bezpośrednie szkody zdrowotne i ekonomiczne, ale dodatkowo zakłóca życie rodzinne i narusza bezpieczny rozwój dzieci. Wszystkie koszty, jakie nasze społeczeństwo ponosi z tytułu masowego pijaństwa, choć niezmiernie trudne do policzenia, są ogromne. Może najłatwiejszym do statystycznej analizy segmentem tego zjawiska jest alkoholizm, czyli uzależnienie do alkoholu, będące jednym ze skutków nadużywania. Nim zajmuje się wielu badaczy między innymi dlatego, że populację osób uzależnionych łatwo wyodrębnić poprzez system placówek odwykowych lub detoksykacyjnych, w których spotyka się najwięcej szukających pomocy uzależnionych od alkoholu.

Alkoholizmowi i jego osobistym oraz społecznym skutkom poświęca się u nas od lat wiele uwagi. Znajduje to wyraz m.in. w stałych periodykach: *Alkoholizm i Narkomania*, *Problemy Alkoholizmu*, *Świat Problemów*, *Trzeźwymi bądźmy*, a pośrednio także *Remedium* i *Niebieska Linia*, oraz w publikacjach lokalnych wydawanych przez struktury pozarządowe (np. *Arka czy Zdrój*). Książek popularnych, często opartych na osobistych doświadczeniach autorów, nie sposób zliczyć. Niektóre znalazły trwałe miejsce wśród poczytnych tytułów – np. *Alkoholik* wyd. pod pseudonimem Meszuga, *Grzech czy choroba* oraz seria dotycząca „rehabilitacji” Wiktora Osiatyńskiego, *Rak duszy: o alkoholizmie* Ewy Woydyłło, czy *Na zdrowie!* i inne książki Bohdana Woronowicza; wspomnieć też trzeba o publikacjach na temat alkoholizmu, zarówno autorów rodzimych jak i przekładów, wydawanych przez Instytut Psychologii Zdrowia lub wydawnictwo BSK Anonimowych Alkoholików.

Kolejnym omówieniem zjawiska zajęła się grupa autorów badających różne aspekty alkoholizmu z perspektywy psychologicznej. Ta praca zbiorowa pt. „Wybrane zagadnienia psychologii alkoholizmu” pod redakcją Jana Chodkiewicza i Krzysztofa Gąsiora (wyd. Difin, Warszawa 2013) jest zbiorem artykułów i doniesień badawczych na temat problemów związanych z psychologicznymi uwarunkowaniami picia, diagnostyką i sposobami leczenia. Przedstawiono w niej badania poświęcone między innymi predyspozycjom do uzależnienia, uwarunkowaniom diagnostycznym, odmiernościom między kobietami i mężczyznami, specyfice alkoholików bezdomnych, a także niektórym kwestiom z zakresu skuteczności terapii. W ostatniej części książki znajdują się teksty dotyczące Dorosłych Dzieci Alkoholików. Autorzy skupiają się tu na deficytach rozwojowych w zakresie regulacji emocjonalnej u osób mających za sobą doświadczenia dzieciństwa w domach, w których rodzic lub rodzice z powodu swego alkoholizmu nie byli w stanie zapewnić dzieciom odpowiednich warunków rozwoju.

Walorem omawianego tomu jest uwzględnienie różnych odmian i stopni nasilenia problemów wynikających z uzależnienia alkoholowego. Większość artykułów opiera się na aktualnych badaniach przeprowadzonych z udziałem autorów. Obszerne wykazy bibliograficzne po każdym rozdziale podkreślają nawiązanie do wcześniejszych, nie tylko polskich, badań oraz tekstów źródłowych na temat badanych zagadnień i zjawisk.

Mimo że w tytule tej pracy zbiorowej użyto terminu „psychologia alkoholizmu”, treść niektórych omówień odbiega od kwestii czysto psychologicznych. Szereg rozdziałów traktuje o zjawiskach znacznie bardziej wielowymiarowych niż tylko sama psychologia uzależnienia. Nie jest to wadą publikacji, tym bardziej, że poszerzenie perspektywy o zagadnienia współwystępujące w uzależnieniu i jego leczeniu zwykle zwiększa możliwość bardziej gruntownego i wnikliwego objaśnienia zjawisk. Pod tym względem książka jest wartościowym przyczynkiem do fachowej wiedzy o alkoholizmie i jako taką można ją polecać naukowcom i badaczom zainteresowanym tematem.

Gorzej z szerszymi kręgami psychologów nieakademickich oraz praktyków interdyscyplinarnej terapii uzależnień (w tym certyfikowanych terapeutów uzależnień obejmujących pedagogów, lekarzy, pracowników socjalnych, pielęgniarki itp.), nie mówiąc o laikach będących często najbardziej gorliwymi czytelnikami publikacji nawiązujących do zagadnień alkoholizmu. Tę ostatnią grupę czytelników interesują lektury o tej tematyce ze względów osobistych. Zaliczają się do nich byli pacjenci odwykowi, ich rodziny, a wśród nich także owe Dorosłe Dzieci, którym poświęcono osobne miejsce w omawianej książce. Jednakże język większości relacji z badań prezentowanych w niniejszej książce jest mało przystępny, Nieliteracki i nużący. Pisać prosto i jasno o nauce jest trudno, ale jednocześnie jest to jedyna droga do faktycznego wprowadzenia nowych odkryć i nowej wiedzy do świadomości ludzi, których badane zagadnienia dotyczą lub interesują w pierwszym rzędzie. A badania nad psychologią alkoholizmu przydatne powinny być w największej mierze klinicytom, którzy potrafiliby wykorzystać w praktyce dla dobra swoich pacjentów te wszystkie SUA, SRUA, SADD, AUDIT, lub pomiary Samomotywacji, Samoregulacji czy Poczucia kongruencji. Czy to rzeczywiście nastąpi i czy w programach profilaktyki lub terapii znajdą odzwierciedlenie

sprawdzone w badaniach i omówione w książce Chodkiewicza i Gąsiora nowe teorie i hipotezy psychologiczne – zależy między innymi od zasięgu tej książki. Szkoda więc, że jej oschły styl może być przeszkodą w spopularyzowaniu wartościowych treści.

Książka obfituje w grafy i tabele przedstawiające, dające się zmierzyć, wskaźniki poszczególnych aspektów psychologicznego obrazu alkoholizmu w jego rozmaitych przejawach i w różnych populacjach. Ta część prezentacji tematów prawdopodobnie okaże się nieoceniona dla naukowców podejmujących bądź dalsze badania, bądź zamierzających zreplikować te, które opisali uczeni w swych doniesieniach zawartych w książce. Na ponowne podkreślenie zasługuje obszerny dobór literatury fachowej w zakresie każdego z poruszanych w książce tematów. Godny pochwały jest fakt, iż literatura polskojęzyczna reprezentowana jest co najmniej w połowie, obok tekstów amerykańskich i innych zagranicznych.

Czytelników kwartalnika „Alkoholizm i Narkomania” mogą nieco zmylić zapowiedzi redaktorów publikacji zawarte we Wprowadzeniu. Piszą oni m.in.: *„Psychologia uzależnienia od alkoholu... tworzy koncepcje i modele uzależnienia i współuzależnienia, poszukuje odpowiedzi na pytanie o źródła powstawania uzależnień, a także kształtuje programy profilaktyki i leczenia uzależnień. W obszar swoich zainteresowań włącza również zagadnienia wpływu uzależnienia na funkcjonowanie całego systemu rodzinnego, także w perspektywie wielopokoleniowej, ale też funkcjonowanie członków rodziny z problemem alkoholowym w różnych fazach ich życia, poczynając od dzieciństwa, aż po dorosłość.”* (s. 7) Uważna lektura dzieła nie daje jednak podstaw, by uznać za wyczerpujące przedstawione koncepcje i modele uzależnienia i współuzależnienia oraz związane z nimi dysfunkcje członków rodziny. Do całościowego obrazu tych zjawisk brakuje bowiem takich istotnych i zasługujących na uwzględnienie kwestii, jak neurofizjologiczne uwarunkowania dynamiki uzależnienia z jednej strony oraz uwzględnienia ustawiczności procesu zdrowienia z drugiej strony. Innym obszarem również pominiętym w rozważaniach zawartych w pracy pod redakcją Chodkiewicza i Gąsiora są zagadnienia egzystencjalne i duchowe, mające przecież niebagatelny związek z poczuciem sensu życia lub jego brakiem, a więc także z mniejszą lub większą podatnością na intensywne nadużywanie alkoholu, a w konsekwencji na rozwój zależności alkoholowej.

Ewa Woydyłło-Osiatyńska

